

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący
analizy przekazów medialnych
za kwiecień 2023

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący analizy przekazów medialnych
za kwiecień 2023

AUTOR: **Anita Kwiatkowska**

REDAKCJA: **Filip A. Gołębiowski**

WSPÓŁPRACA: **Adriana Szaposznikow, Anna Klocek, Adrianna Lasinkiewicz, Agnieszka Ptasik, Piotr Rączkowiak, Karolina Sieradzan**

OPRACOWANIE GRAFICZNE I ŁAMANIE KOMPUTEROWE: **Ewa Górską**

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE: **Saad Meliani z Pexels**

© **Filip Gołębiowski, Anita Kwiatkowska, 2023**

© **Instytut Dyskursu i Dialogu, 2023**

ISBN 978-83-67941-13-6

Publikacja wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

Publikacja udostępniona jest na licencji

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-NC-ND)

Raport powstał w ramach projektu **“Let’s Empower, Participate and Teach each other to Hype Empathy: Challenging discourse about Islam and Muslims in Poland”**, realizowanego w ramach Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV).

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie należą wyłącznie do autora(ów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Praca naukowa opublikowana w ramach projektu międzynarodowego współfinansowanego ze środków programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pn. „PMW” w latach 2022-2023; umowa nr 5245/GRANT KE/2022/2

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	4
Informacje o zbadanych materiałach	5
Tematyka badanych materiałów.....	7
Islam jako temat wpisu na portalu społecznościowym.....	7
Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego.....	8
Inny główny temat analizowanego materiału.....	11
Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych.....	13
Islam w negatywnych słownych określeniach.....	17
Negatywne nastawianie odbiorcy względem islamu.....	19
Zmiana nastawienia odbiorcy.....	22
Dobre praktyki.....	24
Spis tabel i wykresów.....	26

WPROWADZENIE

Celem prowadzonego monitoringu mediów było zbadanie dyskursu medialnego na temat islamu, muzułmanów i muzułmanek w Polsce wraz z wychwyceniem przejawów islamofobii.

Do selekcji materiału badawczego zastosowano celowy dobór próby: materiały pochodziły z polskich portali społecznościowych, dotyczyły ww. tematyki, a opublikowano je między 1 a 30 kwietnia 2023 roku. Wyselekcjonowane materiały następnie poddane były tzw. kodowaniu, czyli ujednoczonemu opisowi według przyjętych kategorii w kluczu kodowym. Badanie prowadzone było metodą analizy zawartości, narracji oraz analizą dyskursu.

Opisywane kategorie badawcze związane były przede wszystkim z:

- opisem podstawowych parametrów tekstu (m.in. data, miejsce publikacji artykułu),
- ogólną tematyką tekstu (wyodrębnienie tematyki głównej i tematów pobocznych),
- opisem graficznych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem badanej grupy,
- opisem dobrych praktyk względem przedstawienia islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego.

INFORMACJE O ZBADANYCH MATERIAŁACH

Badanie obrazu muzułmanek, muzułmanów i islamu na polskich portalach społecznościowych w kwietniu 2023 roku oparto o 38 materiałów. Zasięg badania objął trzy różne portale: Facebook, Twitter i Instagram.

Najwięcej analizowanych materiałów pochodziło z Twittera (aktualnie: X) – 29 wpisów. W bazie badania znalazło się także 8 wpisów z Facebooka i 1 z Instagrama.

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w kwietniu 2023

Tytuł medialny	Data publikacji	Link do analizowanego materiału
Twitter	01.04.2023	https://twitter.com/KrystPawlowicz/status/1642201665372602379
Facebook	01.04.2023	https://www.facebook.com/267375841425013/posts/797779598384632
Facebook	02.04.2023	https://www.facebook.com/267375841425013/posts/798580818304510?comment_id=1253638725569390
Twitter	03.04.2023	https://twitter.com/RadioZET_NEWS/status/1642825179322613760
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1643505013665177600
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/Int_Wydarzenia/status/1643472418172723200
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1643631434136014852
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/Piechocinski/status/1643500730806943745
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1643512030928805890
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1643490720026591232
Twitter	05.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1643504002640887809
Twitter	06.04.2023	https://twitter.com/MruczinoM/status/1644047649153384448
Twitter	06.04.2023	https://twitter.com/gazetapl_news/status/164385979698218624
Twitter	06.04.2023	https://twitter.com/WarNewsPL1/status/1644085107332902913
Twitter	06.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1643737945499729925
Twitter	07.04.2023	https://twitter.com/RadioZET_NEWS/status/1644440499208482843
Twitter	07.04.2023	https://twitter.com/RMF24pl/status/1644282134767566848
Twitter	07.04.2023	https://twitter.com/wPolityce_pl/status/1644414045984890903
Twitter	08.04.2023	https://twitter.com/WiadomosciTVP/status/1644763286095945728
Instagram	09.04.2023	https://www.instagram.com/reel/Cq0jklkODvO/
Facebook	10.04.2023	https://www.facebook.com/575225595932720/posts/5813393098782584/
Facebook	11.04.2023	https://www.facebook.com/555814799907796/posts/603473388475270
Twitter	11.04.2023	https://twitter.com/DziennikPL/status/1645734082272432128
Twitter	16.04.2023	https://twitter.com/Int_Wydarzenia/status/1647502519147323392

INFORMACJE O ZEBRANYCH MATERIAŁACH

Tytuł medialny	Data publikacji	Link do analizowanego materiału
Twitter	19.04.2023	https://twitter.com/oko_press/status/1648741720748589056
Twitter	19.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1648710837824102400
Twitter	19.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1648714810060685312
Facebook	19.04.2023	https://www.facebook.com/477473374410636/posts/610118937812745
Twitter	19.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1648688166528851970
Facebook	21.04.2023	https://www.facebook.com/232172299902/posts/10161483590429903/
Facebook	21.04.2023	https://www.facebook.com/327161465435576/posts/785852502899801
Twitter	24.04.2023	https://twitter.com/RobertTekieli/status/1650459658048421891
Twitter	25.04.2023	https://twitter.com/wszewko/status/1650951868523196416
Twitter	26.04.2023	https://twitter.com/DominikSerwacki/status/1650990283557859328
Twitter	26.04.2023	https://twitter.com/BlogerPisarz/status/1651290076972711939
Twitter	28.04.2023	https://twitter.com/JarekWitkowski7/status/1652024173915430917
Twitter	29.04.2023	https://twitter.com/maxkolonko/status/1652309655698153473
Facebook	30.04.2023	https://www.facebook.com/555814799907796/posts/614680314021244

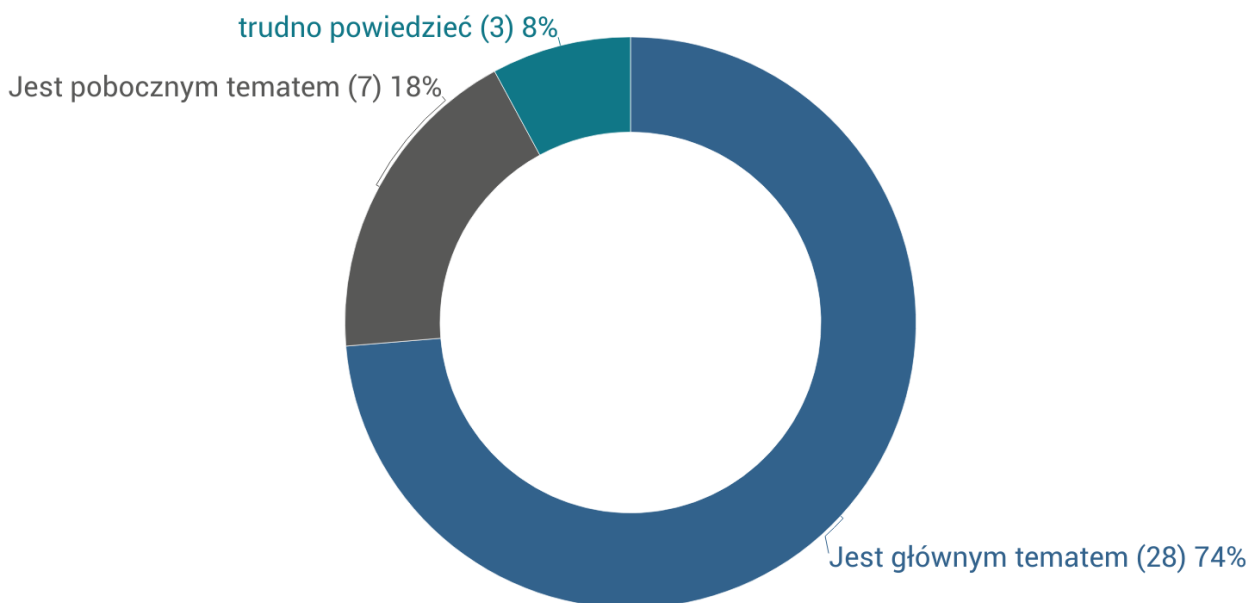
TEMATYKA BADANYCH MATERIAŁÓW

ISLAM JAKO TEMAT WPISU NA PORTALU SPOŁECZNOŚCIOWYM

Poddane analizie materiały przebadano pod względem ogólnej tematykacji. W 74 proc. zbadanych wpisów islam (oraz tematyka związana z muzułmanami, muzułmankami i/lub osobami pochodzenia arabskiego) był ich głównym tematem, co oznacza, że w większości dotyczył tej właśnie tematyki. Natomiast pozostałe 18 proc. stanowiły przekazy, w których islam był tematem pobocznym, a więc pojawiał się przy okazji omawiania innych tematów.

Wykres 1. Islam jako temat wpisu na portalu społecznościowym – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=38).

W przypadku trzech wpisów (8 proc.) napotkano trudności w przypisaniu go do jednej z tych dwóch grup. Zakwalifikowano je jako „Trudno powiedzieć”.

FORMA WYSTĘPOWANIA ISLAMU JAKO TEMATU MATERIAŁU MEDIALNEGO

Opisując formę występowania islamu jako tematu głównego badanego materiału, wyodrębniono cztery kategorie:

- „Zaprezentowana została historia konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego”;
- „Islam jest omawiany jako religia/kultura”;
- „Omawiane jest potencjalne zagrożenie terrorystyczne ze strony krajów islamu i wyznawców islamu”;
- „Omawiane jest jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego/muzułmanów”.

Były to najczęstsze tematy, które ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inna forma (wpisz jaka)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

W ten sposób 28 materiałów, których główny temat związany był z islamem i/lub społecznością arabską oraz 3 materiały zakwalifikowane jako „Trudno powiedzieć” przyporządkowano 44 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do czterech kategorii, co oznacza, że część zbadanych materiałów dotyczyła dwóch lub trzech różnych tematów jednocześnie.

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Większość zbadanych wpisów omawiało jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów (17 materiałów). Poruszano także wątki z trzech pozostałych kategorii: Islam w kontekście religii/kultury (9 materiałów), Zaprezentowanie historii konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego (6 materiałów) czy Omawianie potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu (11 materiałów).

Wiele z tych wpisów dotyczyło bieżących wydarzeń z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów dotyczących – głównie izraelskiego nalotu na meczet Al-Aqsa:

- *Egipt (MSZ): potępia izraelską policję szturmującą meczet Al-Aqsa i żąda natychmiastowego zaprzestania ataków na wiernych* (<https://twitter.com/wszewko/status/1643505013665177600>);
- *Ministerstwo Spraw Zagranicznych Jordanii potępia „skandaliczny” szturm Izraela na meczet Al-Aksa; Egipt wzywa do natychmiastowego zaprzestania „rażących ataków” Izraela na palestyńskich wyznawców* (<https://twitter.com/wszewko/status/1643490720026591232>);
- *Kolejny dziś szturm izraelskiej policji na meczet Al Aqsa. Policja używa kul gumowych* (<https://twitter.com/wszewko/status/1643737945499729925>);
- *Rzucali granatami ogłuszającymi, jeden trafił mnie w klatkę piersiową - kobieta relacjonuje atak policji #Izrael na meczet Al-Aksa w Jerozolimie* (https://twitter.com/Int_Wydarzenia/status/1643472418172723200).

W kontekście potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu pojawiły się następujące wpisy:

a) z kont polskich portali informacyjnych, m.in.:

- *Palestyńczycy nie będą siedzieć z założonymi rękami w obliczu izraelskiej agresji na meczet Al-Aqsa w Jerozolimie - lider Hamasu* (<https://twitter.com/WarNewsPL1/status/1644085107332902913>);
- *#Wrocław Sąd Okręgowy przekazała sprawę 2 Irakijczyków oskarżonych o finansowanie ISIS do ponownego rozpoznania. Wcześniej sąd rejonowy ich uniewinnił. Chodzi o kilka przekazów w systemie hawala, które miały trafić do terrorystów @RadioZET_NEWS* (https://twitter.com/RadioZET_NEWS/status/1642825179322613760);
- *Palestyńska organizacja Islamski Dżihad przyznaje się do ataku w Tel Awiwie. W oświadczeniu pisze, że był „naturalną i pełnoprawną odpowiedzią na zbrodnie okupanta popełniane na narodzie palestyńskim”. Zginął 30-letni mężczyzna, 5 osób rannych zostało - wszyscy to turyści.* (https://twitter.com/RadioZET_NEWS/status/1644440499208482843);
- *Terrorystyci wśród imigrantów? Rewelacje brytyjskiej prasy* (<https://twitter.com/DziennikPL/status/1645734082272432128>).

b) z pozostałych kont użytkowników, m.in.:

- *Ben-Gvir: „Kolejne morderstwo i kolejne morderstwo – to przekracza granicę. Potrzebujemy silnej gwardii narodowej”. Szabtaj : „Nic nie możemy zrobić. Arabowie mordują się nawzajem. To leży w ich naturze. Taka jest mentalność Arabów”.* (<https://twitter.com/wszewko/status/1643512030928805890>);
- *Szwedzkie służby aresztowały we wtorek pięciu mężczyzn powiązanych z ISIS, którzy chcieli popełnić atak terrorystyczny. Wszystko wskazuje na to, że miał to być odwet za akcją spalenie Koranu, której w styczniu dokonał skrajnie prawicowy aktywista.* (<https://twitter.com/Piechocinski/status/1643500730806943745>);
- *17-letni Irakijczyk przedostał się przez kanał La Manche do Anglii i został umieszczony w ośrodku, biedne dziecko. Okazało się, że ten brodaty i wytatuowany “nieletni” to znany 42-letni b. bojownik Państwa Islamskiego. Czeka na deportację... w hotelu.* (<https://twitter.com/RobertTekieli/status/1650459658048421891>);
- *Więc to nie oznacza że każdy muzułmanin jest terrorystą, ale od 2014 r większość zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie to zamachy islamistyczne.* (<https://twitter.com/wszewko/status/1648714810060685312>).

W kontekście religijno-kulturowym mówiono m.in. o Ramadanie:

- *#Wiadomości | W tym roku trzy religie monoteistyczne obchodzą święta w tym samym czasie: chrześcijanie Wielkanoc, Żydzi Paschę a muzułmanie Ramadan. Równoczesne wpływy tych religii najbardziej widać w Jerozolimie.* (<https://twitter.com/WiadomosciTVP/status/1644763286095945728>);
- *Eid Mubarak. Najlepsze życzenia z okazji końca Ramadanu. Cudownego, rodzinnego czasu z bliskimi życzę gdańskiej wspólnoty muzułmańskiej. Gdańskie Centrum Kultury Muzułmańskiej Gdańscy muzułmanie w meczecie w Oliwie/2016/ Grzegorz Mehring / www.gdansk.pl* (<https://www.facebook.com/327161465435576/posts/785852502899801>).

Ponadto, na fanpage'u TVP Sport podlinkowano artykuł mówiący o braku konsekwencji za wykonanie „obscenicznego gestu” przez Cristiana Ronalda z wpisem: *Gest Portugalczyka wywołał oburzenie w całym kraju!* (<https://www.facebook.com/232172299902/posts/10161483590429903/>). Warto również wspomnieć, że profil RozmowaRMF podał na Twitterze informację: *Izraelski dziennikarz Aryeh Golan w #RozmowaRMF: muzułmanie mogą się spokojnie modlić w meczecie Al Aksa, nikt im nie przeszkadza @RMF24pl* (<https://twitter.com/RMF24pl/status/1644282134767566848>), a wPolityce.pl udostępniło link do swojego artykułu z wpisem: *Grzegorz Górny: Prawosławno-muzułmański spór o meczet w Moskwie, czyli zagrożona jedność moralno-polityczna rosyjskiego imperium* (https://twitter.com/wPolityce_pl/status/1644414045984890903).

INNY GŁÓWNY TEMAT ANALIZOWANEGO MATERIAŁU

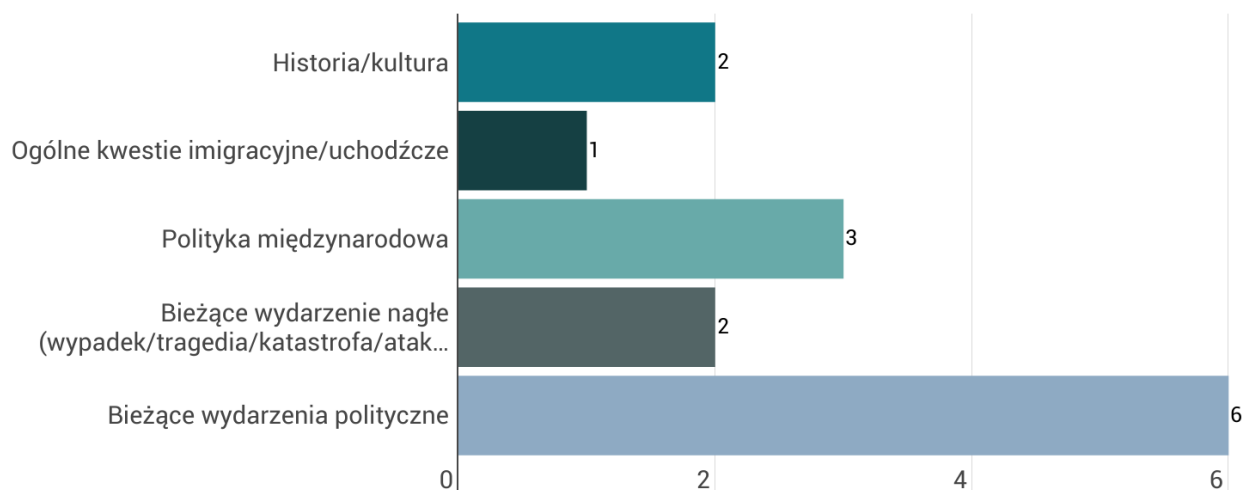
Jeśli islam stanowił temat poboczny materiału, to określano kategorię tematu głównego spośród niżej wymienionych:

- Bieżące wydarzenia polityczne;
- Kryzys przy granicy z Białorusią;
- Bieżące wydarzenie nagłe (wypadek/tragedia/katastrofa/atak terrorystyczny, itp.);
- Historia/kultura;
- Religie;
- Polityka międzynarodowa;
- Ogólne kwestie imigracyjne/uchodźcze.

Były to najczęstsze grupy tematyczne, przy których opisywano islam, muzułmanów/-ki i osoby pochodzenia arabskiego. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne tematy (wpisz jakie)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego określenia tematu.

W ten sposób 7 materiałów, których poboczny temat związany był z islamem i społecznością arabską oraz 3 materiały zakwalifikowane jako „Trudno powiedzieć” przyporządkowano 14 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do pięciu unikatowych kategorii.

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

W kwietniu 2023 tematyka badanych materiałów o charakterze pobocznym w stosunku do islamu lub muzułmanów i/lub osób pochodzenia arabskiego była zróżnicowana. O bieżących wydarzeniach (nagłych) na tle politycznym pisano m.in. we wpisach:

- *Rodzice 38-latka urodzili się w Pakistanie, a Yousaf jest praktykującym muzułmaninem.* (w sprawie nowego premiera muzułmanina w Szkocji <https://www.facebook.com/267375841425013/posts/797779598384632>);
- *“Der Spiegel” dotarł do kolejnych SMS-ów i maili szefa koncernu Axel Springer. W jego opinii muzułmanie są nietolerancyjni, a zmiany klimatu są pozytywne, ponieważ “fazy ciepła były zawsze bardziej udane niż fazy zimna”.* (https://twitter.com/Int_Wydarzenia/status/1647502519147323392);
- *Abdi cytował Koran. Sąd nakazał umieścić go w zakładzie psychiatrycznym, co kosztuje niemieckiego podatnika 100 tys. euro rocznie.* (<https://twitter.com/BlogerPisarz/status/1651290076972711939>);
- *Grzegorz Górny: Prawosławno-muzułmański spór o meczet w Moskwie, czyli zagrożona jedność moralno-polityczna rosyjskiego imperium* (https://twitter.com/wPolityce_pl/status/1644414045984890903).

Wśród kwestii religijno-kulturowych warto z kolei przytoczyć wpis Aleteia PL - Duchowość i lifestyle dotyczący „muzułmanina, który został księdzem” (<https://www.facebook.com/555814799907796/posts/603473388475270>):

Kiedy moja rodzina zorientowała się, że chodzę do kościoła, za każdym razem po powrocie do domu członkowie rodziny bili mnie. Straciłem wszystkich przyjaciół, a matka przez wiele dni nie dawała mi jeść” – opowiada duchowny i dodaje, że jednak podczas święceń kapłańskich czekała na niego niespodzianka.

ISLAM W NEGATYWNYCH PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

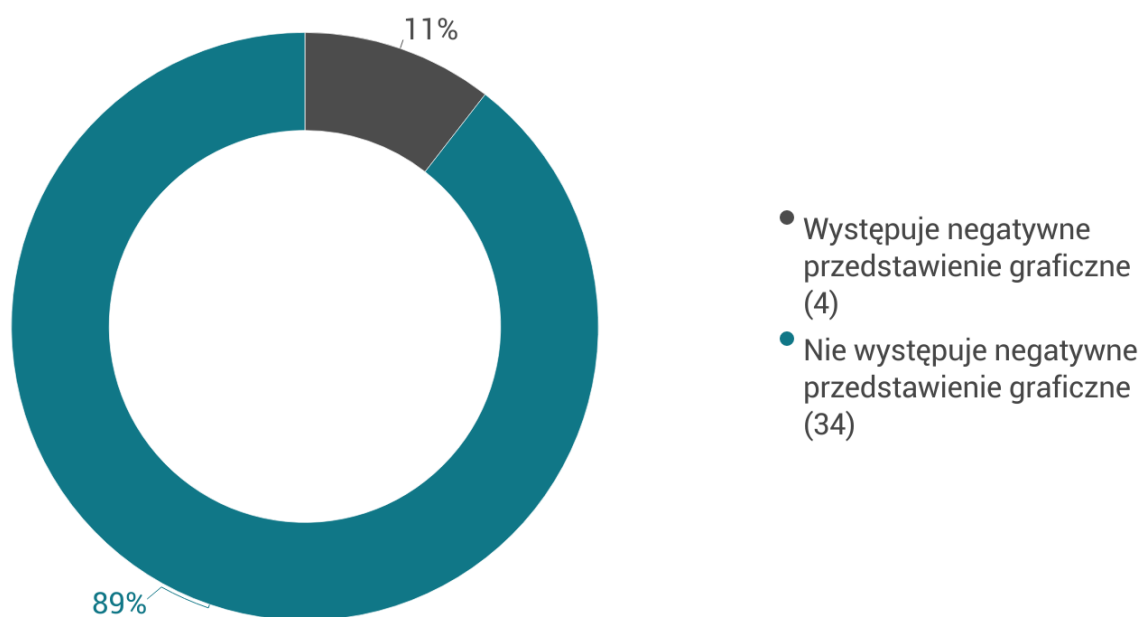

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające przedstawienia graficzne islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w czterech wpisach (11 proc.).

Materiały pochodziły z Twittera z trzech różnych kont oraz z Facebooka i wszystkie związane były z tematyką terrorystyczną. Islam omawiano jako główny temat na tle jakiś bieżących wydarzeń z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów w trzech z tych wpisów, a w jednym pozostałym – był to temat poboczny.

Pod uwagę brano zdjęcia, grafiki, rysunki, gif-y, filmiki i odwołania do nich w mediach społecznościowych, itp., którymi dany materiał został opatrzony. W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości zbierano materiał wizualny, opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające, a także określano wobec kogo ją zastosowano.

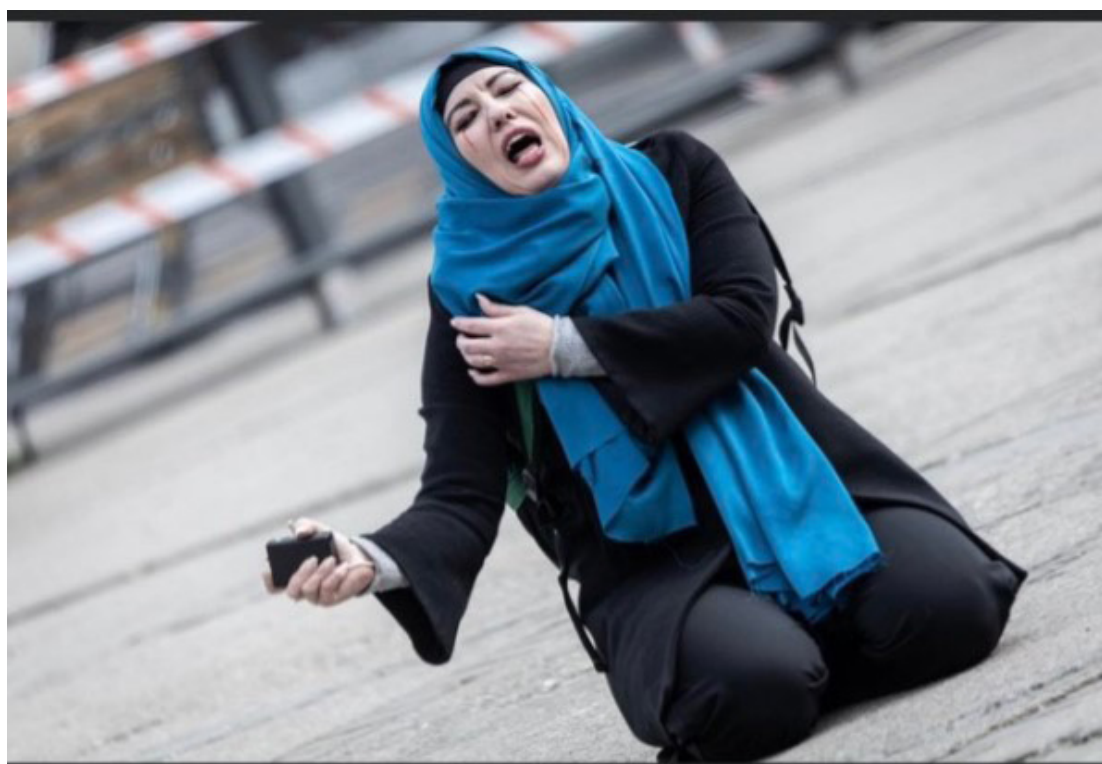
Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=38).

W trzech wpisach posłużono się tą samą grafiką (Zdjęcie 1), które było zdjęciem z ćwiczeń antyterrorystycznych policji na terenie Wielkopolski. Statystka, biorąca udział w tych ćwiczeniach, przedstawiała kobietę w hidżabie na głowie, przeprowadzającą zamach terrorystyczny.

Zdjęcie 1. Grafika z negatywnym przedstawieniem – przykład nr 1, 2 i 3

Źródło: <https://www.facebook.com/477473374410636/posts/610118937812745>,
<https://twitter.com/wszewko/status/1648688166528851970> oraz <https://twitter.com/wszewko/status/1648688166528851970>

Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych na Facebooku (<https://www.facebook.com/477473374410636/posts/610118937812745>) zamieścił obszerny opis sytuacji, konsekwencji i podejmowanych kroków w związku z tą sytuacją:

SKANDAL W POZNANIU - POLICJA POWIELIŁA RASISTOWSKIE STEREOTYPY

- Jestem Syryjczykiem z pochodzenia, lekarzem, ale Polskę wybrałem na swoją drugą ojczyznę
- słyszę przez telefon - I jak mam się czuć, gdy teraz moje państwo traktuje mnie zgodnie z najgorszymi stereotypami - muzułmanin równa się terrorysta?

Dzisiaj w Poznaniu policja zorganizowała ćwiczenia antyterrorystyczne pod kryptonimem "Wolf-Ram-23".

W ich ramach zainscenizowano "zamach bombowy". Jako terrorystka-samobójczyni wystąpiła kobieta ubrana w hijab.

- Ona krzyczy "Allah Akbar!" i niby wysadza się w powietrze. A jak później ma wyjść na ulicę kobieta, muzułmanka? Przecież w każdej mogą zobaczyć właśnie zagrożenie, zrobić jej krzywdę! Kto teraz weźmie odpowiedzialność za bezpieczeństwo każdej z muzułmanek? - pyta retorycznie lekarz z Syrii.

Wśród muzułmanów mieszkających w Polsce wrze. Pytają o możliwość pozwania wielkopolskiej policji za rozpowszechnianie szkodliwych stereotypów. W dodatku niebezpiecznych, bo znajdzie się wielu takich, którzy chcą walczyć z "islamizacją Polski". Znamy ich dobrze, grupy skupione wokół skrajnej prawicy, kiboli, nacjonalistów. Mieszkający w Polsce imigranci podkreślają, że wystarczy, by gdzieś na świecie doszło do zamachu, a wola nie wychodzić z domu. Bo wiedzą, że będą zaczepiani, obrażani, często wystarczy iskra, by doszło do pobicia.

Na poznańskich ćwiczeniach nie zostawia suchej nitki Wojciech Szewko, ekspert ds. dżihadu islamistycznego. "Super. Jak wiadomo, islamscy terroryści w Europie dotychczas przebierali się zawsze w stroje religijno/etniczne pozwalające bezbłędnie wyróżnić ich z tłumu podczas ataku. Brakuje kozy na sznurku. Jakiś geniusz wymyślał" - napisał na Twitterze.

Muzułmanie z Poznania, w tym liczne grono lekarzy, proszą nas o pomoc. Nasi prawnicy oceniają możliwość wystąpienia z pozwem przeciwko organizatorom bezmyślnej inscenizacji.

Zdjęciu towarzyszyły również krótkie tweety. Wpis OKO.press przede wszystkim podkreślił, że tak nie wygląda terrorysta i podlinkował swój artykuł na ten temat:

Hidżab i krwawe łzy – @WitoldGlowacki #OKOpress tłumaczy polskiej policji, jak nie wygląda terrorysta https://oko.press/hidzab-i-krwawe-lzy-tlumaczmy-polskiej-policji-jak-nie-wyglada-terrorysta?utm_medium=Social&utm_source=Twitter#Echobox=1681915414-1.

Z kolei wpis użytkownika Wojciecha Szewko odnosi się do sprawy w ironiczny sposób:

Super. Jak wiadomo islamscy terroryści w Europie dotychczas przebierali się zawsze w stroje religijno/etniczne pozwalające bezbłędnie wyróżnić ich z tłumu podczas ataku. Brakuje kozy na sznurku. Jakiś geniusz wymyślał.

Wszystkie trzy materiały wskazują zatem na poważny, dyskryminujący i krzywdzący dla społeczności muzułmańskiej błąd organizatorów ćwiczeń. Należy zauważyć, że zdjęcie to łatwo zmanipulować i umieścić w innym kontekście. Bez odpowiedniego opisu, odbiorca widzący muzułmankę w trakcie zamachu terrorystycznego, nabędzie negatywnych skojarzeń.

Czwarty wpis dotyczy zdjęcia satyrycznego (Zdjęcie 2), przedstawiającego Władimira Putina, Aleksandra Łukaszenkę, Kim Dzong Una, Xi Jinpinga i Hassana Rouhaniego z przetłumaczonym przez autora wpisu podpisem: *Przyjaciele Szalonego Vlada to także terroryści!* (<https://twitter.com/JarekWitkowski7/status/1652024173915430917>). W kontekście muzułmanów były prezydent Iranu Hassan Rouhani jest uznany za autora komentarza za przywódcę terrorystycznego.

Zdjęcie 2. Grafika z negatywnym przedstawieniem – przykład nr 4

Źródło: <https://twitter.com/JarekWitkowski7/status/1652024173915430917>

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

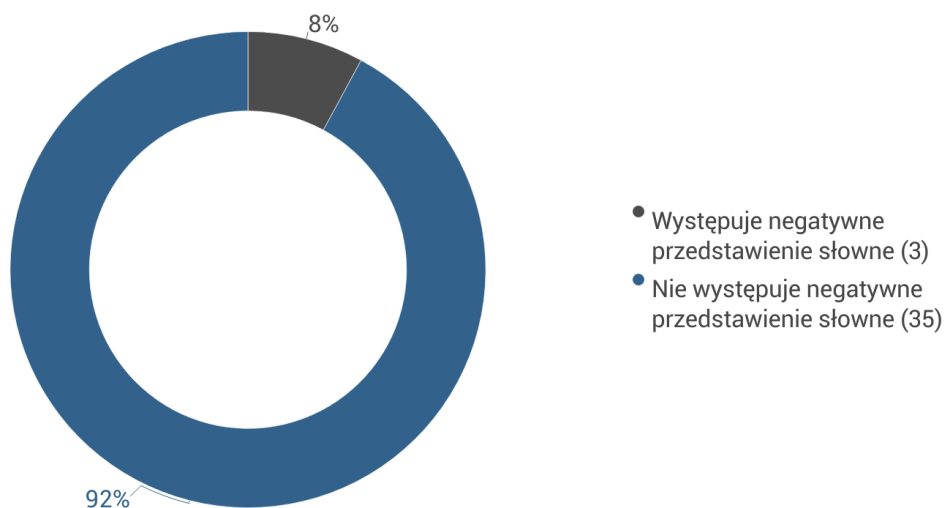
Przy analizie tego zagadnienia brano pod uwagę słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające oraz określano wobec kogo/czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające słowne określenia wobec islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w trzech z badanych materiałów (8 proc.).

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

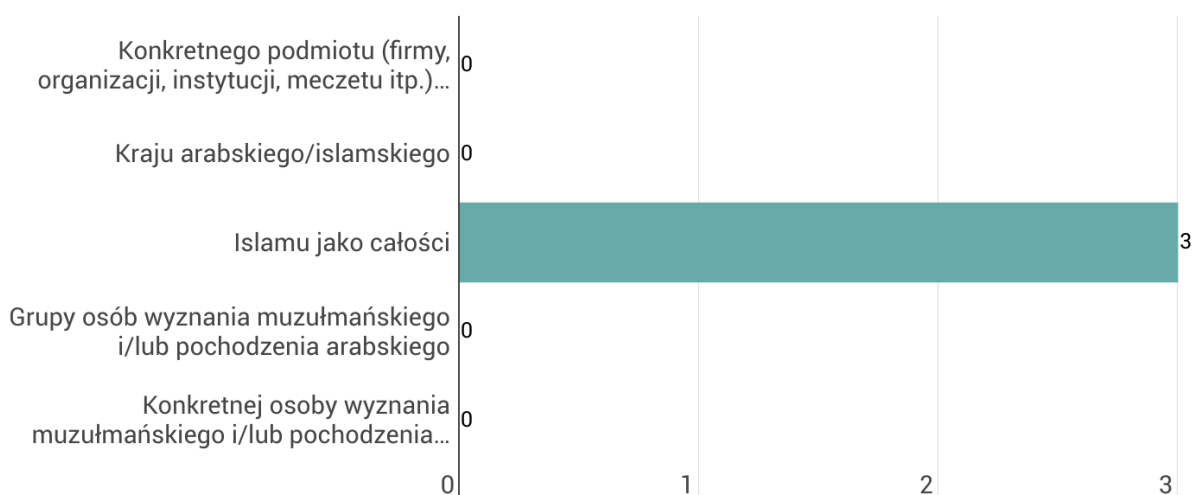

Źródło: opracowanie własne (N=38).

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

Negatywne przedstawienia wystąpiły trzykrotnie na Twitterze, gdzie w dwóch tych materiałach islam był tematem głównym, omawiającym potencjalne zagrożenie terrorystyczne ze strony krajów islamu i wyznawców islamu, a w jednym – tematem pobocznym. Słowne negatywne określenia dotyczyły muzułmanów ogółem, a więc zostały zaliczone do kategorii „Islam jako całości”.

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Pierwszym z takich materiałów był następujący wpis Krystyny Pawłowicz (<https://twitter.com/KrystPawlowicz/status/1642201665372602379>):

Niestety, to nie 1 kwietnia. Do decydentów o spr. obrony też dotarły szaleństwa lewackich parytetów. Ktoś się tam, chyba sabotując powagę NATO, obudził z potrzebą parytetu. Jest oczekiwanie jakiejś baby- lewackiej figurantki. Zgroza! A może i jakiś muzułmanin, a może alkoholik.

Komentarz ten określa muzułmanina jako człowieka gorszego, który (obok alkoholika) wymieniony jest jako przykład „szaleństwa lewackich parytetów”. Cały komentarz odnosi się do politycznej agresji wobec lewicy, jednocześnie mając negatywny wydźwięk wobec muzułmanów.

Z kolei dwa pozostałe wpisy należą do Wojciecha Szewko, który wyśmiewa przytaczane krzywdzące stereotypy dotyczące muzułmanów:

• *Ben-Gvir: „Kolejne morderstwo i kolejne morderstwo – to przekracza granicę. Potrzebujemy silnej gwardii narodowej”. Szabtaj : „Nic nie możemy zrobić. Arabowie mordują się nawzajem. To leży w ich naturze. Taka jest mentalność Arabów”.* (<https://twitter.com/wszewko/status/1643512030928805890>)

• *Więc to nie oznacza że każdy muzułmanin jest terrorystą, ale od 2014 r większość zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie to zamachy islamistyczne.* (<https://twitter.com/wszewko/status/1648714810060685312>).

Oba te wpisy odnoszą się do stereotypu traktowania każdego muzułmanina jako terrorysty i agresyjnej natury Islamu. Warto jednak podkreślić, że ważny jest ich kontekst, bowiem autor wpisów odnosi się do nich ironicznie.

NEGATYWNE NASTAWIANIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

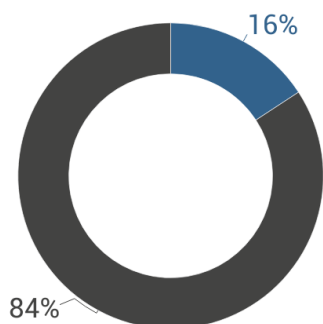
Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek słowne określenia/sformułowania islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem tej grupy”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w 7 materiałach, co stanowiło prawie 30 proc. badanych materiałów.

Pod uwagę brano słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości cytowano określenie/sformułowanie słowne, które może negatywnie nastawiać oraz opisywano sytuację dlaczego nastawiało ono negatywnie. Określano również wobec kogo/ czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

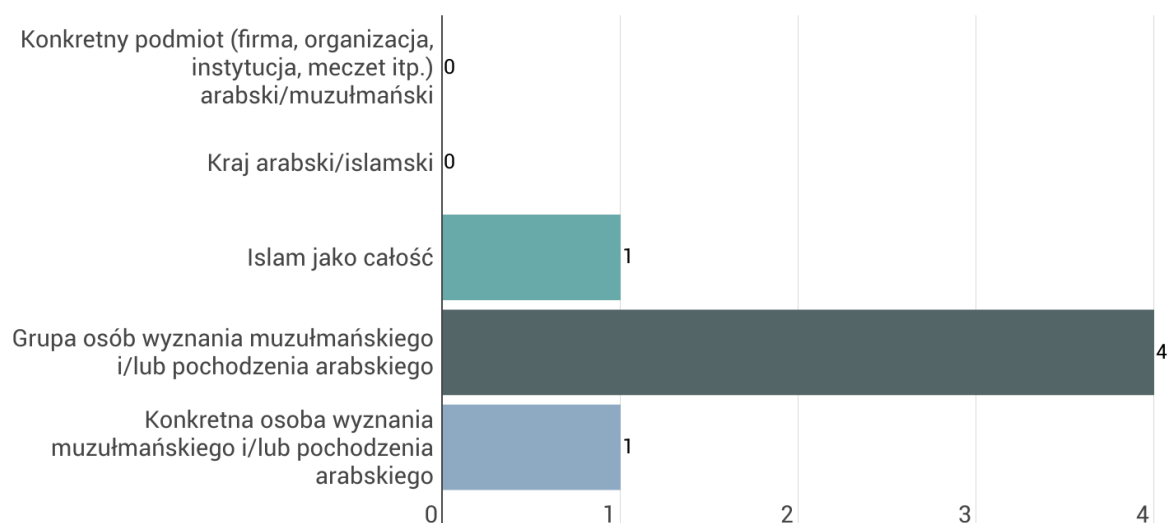
- Występuje negatywne przedstawienie słowne nastawiające przeciwko tej grupie (6)
- Nie występuje negatywne przedstawienie słowne nastawiające przeciwko tej grupie (32)

Źródło: opracowanie własne (N=38).

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Negatywne przedstawienia wystąpiły na pięciu różnych kontach na Twitterze. W jednym z badanych wpisów tematyka wpisu została zaklasyfikowana jako „Trudno powiedzieć”. W pozostałych pięciu materiałach islam był tematem głównym materiału, gdzie głównie omawiano potencjalne zagrożenie terrorystyczne ze strony krajów islamu i wyznawców islamu.

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Negatywne określenia słowne nastawiające przeciwko badanej grupie odnotowano 6 razy w trzech kategoriach. W najwyższym stopniu dotyczyły one grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego (4 razy).

Poniżej zamieszczono tabelę, która przytacza określenia/sformułowania, które mogą negatywnie nastawiać oraz opis zauważonego problemu (Tabela 2).

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Link do analizowanego materiału	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
https://twitter.com/RadioZET_NEWS/	#Wrocław Sąd Okręgowy przekazała sprawie 2 Irakijczyków oskarżonych o finansowanie ISIS do ponownego rozpoznania. Wcześniej sąd rejonowy ich uniewinnił. Chodzi o kilka przekazów w systemie hawala, które miały trafić do terrorystów	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Informacyjnie przekazana zostaje informacja dotycząca etapu procedury sądowej, dotycząca obywateli Iraku. Takie sytuacje utrwalają u odbiorców stereotypowy wizerunek osoby pochodzenia arabskiego współpracującą z terrorystami.

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

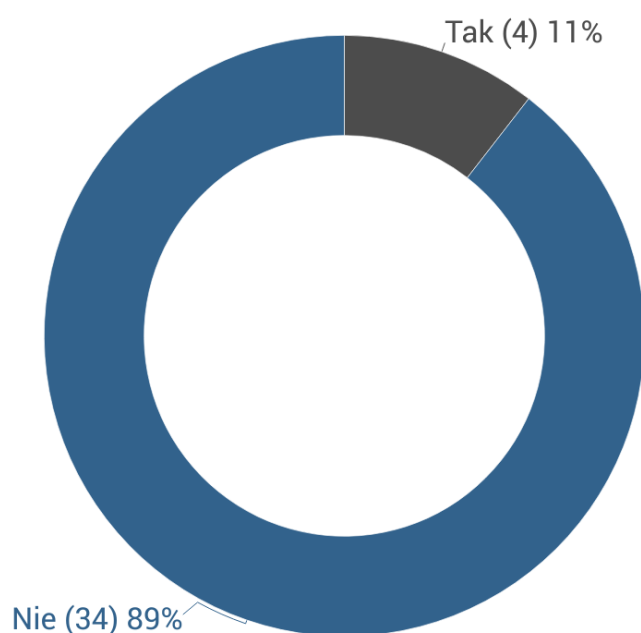
Link do analizowanego materiału	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
https://twitter.com/wszewko/	Arabowie mordują się nawzajem. To leży w ich naturze. Taka jest mentalność Arabów	Islam jako całości	Choć wpis wyśmiewa stereotyp, to sugeruje (nieuważnemu) odbiorcy agresywną naturę religii.
https://twitter.com/DziennikPL/status/1645734082272432128status/1643512030928805890	Terrorystyci wśród imigrantów? Rewelacje brytyjskiej prasy	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Clickbaitowy wpis opatrzony znakiem zapytania ma negatywny wydźwięk konotujący imigrantów muzułmańskich jako terrorystów.
https://twitter.com/wszewko/	Więc to nie oznacza, że każdy muzułmanin jest terrorystą, ale od 2014 r większość zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie to zamachy islamistyczne.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Komentarz z konwersacji napisany przez autora pierwszego posta. Choć wpis wyśmiewa stereotyp, to sugeruje (nieuważnemu) odbiorcy agresywną i terrorystyczną naturę religii.
https://twitter.com/RobertTekieli/	17-letni Irakijczyk przedostał się przez kanał La Manche do Anglii i został umieszczony w ośrodku, biedne dziecko. Okazało się, że ten brodaty i wytatuowany "nieletni" to znany 42-letni b. bojownik Państwa Islamskiego. Czeka na deportację... w hotelu.	Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Ironiczne sformułowanie jest skrótem z materiału, do którego zamieszczono link. Sytuacja przedstawia w bardzo niekorzystnym świetle konkretną osobę - mającą udokumentowane powiązania z ISIS, ale wpływa na sposób postrzegania pozostałych muzułmanów. Służy za argument w dyskusji dotyczącej wypracowania spójnej polityki, wobec osób nielegalnie przybywających do Wielkiej Brytanii z terenów Bliskiego Wschodu. Konsekwentnie utrwała wizerunek muzułmanów jako stanowiących realne zagrożenie terrorystyczne.
https://twitter.com/maxkolonko/	<p>✗ Polacy-areszt i do więzienia</p> <p>✔ Muzułmanie-dozór policyjny</p>	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Materiał skrótowo, ale dosadnie sugeruje, że muzułmanie są lepiej traktowani niż Polacy.

ZMIANA NASTAWIENIA ODBIORCY

W przypadku 4 materiałów (11 proc.) można dostrzec skonstruowanie materiału medialnego w taki sposób, który może zmienić nastawienie odbiorców. Materiały pochodziły z Twittera i Facebooka, a islam był ich głównym tematem.

Wykres 9. Zmiana nastawienia odbiorcy – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=38).

Wśród zaklasyfikowanych do tej grupy materiałów znalazły się następujące wpisy:

1. *17-letni Irakijczyk przedostał się przez kanał La Manche do Anglii i został umieszczony w ośrodku, biedne dziecko. Okazało się, że ten brodaty i wytatuowany "nieletni" to znany 42-letni b. bojownik Państwa Islamskiego. Czekają na deportację... w hotelu.* (<https://twitter.com/RobertTekieli/status/1650459658048421891>) – ten wpis może pogłębić uprzedzenia i utrwalić uprzedzenia wobec muzułmanów ukazywanych jako niebezpiecznych oszustów czy

terrorystów stanowiących zagrożenie dla Wielkiej Brytanii;

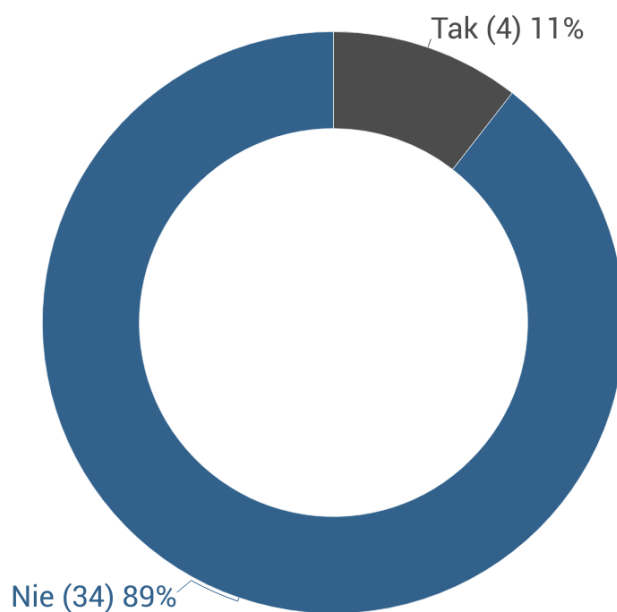
2. *Super. Jak wiadomo islamscy terroryści w Europie dotychczas przebierali się zawsze w stroje religijno/etniczne pozwalające bezbłędnie wyróżnić ich z tłumu podczas ataku. Brakuje kozy na sznurku. Jakiś geniusz wymyślał.* (<https://twitter.com/wszewko/status/1648688166528851970>) – odbiór tego wpisu jest uzależniony od uważności odbiorcy, znajomości kontekstu i umiejętności dostrzeżenia ironii. W materiale pojawiają się uproszczenia i stereotypizacja, jednak jest ona ironiczna pokazująca głupotę przedstawienia zorganizowanego przez policję, przez co nie jest negatywna. Autor wyśmiewa sytuację, jednak teoretycznie istnieje możliwość, że nieuważny odbiorca zachowa skojarzenie, że muzułmanie to w dużej mierze terroryści;
3. *Więc to nie oznacza że każdy muzułmanin jest terrorystą, ale od 2014 r większość zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie to zamachy islamistyczne.* (<https://twitter.com/wszewko/status/1648714810060685312>) – odbiór tego wpisu jest uzależniony od uważności odbiorcy, znajomości kontekstu i umiejętności dostrzeżenia ironii. Autor wyśmiewa sytuację, jednak teoretycznie istnieje możliwość, że nieuważny odbiorca zachowa skojarzenie, że muzułmanie to w dużej mierze terroryści.
4. *Eid Mubarak. Najlepsze życzenia z okazji końca Ramadanu. Cudownego, rodzinnego czasu z bliskimi życzę gdańskiej wspólnoty muzułmańskiej. Gdańskie Centrum Kultury Muzułmańskiej Gdańscy muzułmanie w meczecie w Oliwie/2016/ Grzegorz Mehring / www.gdansk.pl* (<https://www.facebook.com/327161465435576/posts/785852502899801>) – będący postem prezydent miasta Gdańska Aleksandry Dulciewicz z życzeniami dla muzułmanów z okazji zakończenia Ramadanu. Przekaz ma charakter pozytywny, wzmacniający tolerancję i integrację ze społecznością muzułmańską w Polsce.

DOBRE PRAKTYKI

W czterech przypadkach (11 proc. materiałów) odnotowano zastosowanie dobrych praktyk względem opisu islamu, muzułmanów/-ek czy osób pochodzenia arabskiego. Materiały pochodziły z Facebooka, Instagrama i Twittera. We wszystkich materiałach islam był głównym ich tematem, gdzie głównie zaprezentowano historię konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego.

Wykres 10. Dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=38).

Trzy z wymienionych wpisów odnosiły się do szkodliwości ćwiczeń antyterrorystycznych policji na terenie Wielkopolski:

- <https://www.facebook.com/477473374410636/posts/610118937812745>,
- <https://twitter.com/wszewko/status/1648688166528851970>,

- <https://twitter.com/wszewko/status/1648688166528851970>.

Sprawa dotyczy statystki przedstawiającej kobietę w hidżabie na głowie, która przeprowadza zamach terrorystyczny. Materiały te podkreślały szkodliwość, stereotypowy i krzywdzący wizerunek oraz bezmyślność takiego ćwiczenia. Wartość ma tutaj przede wszystkim nagłaśnianie takich sytuacji i walka ze stereotypem niebezpiecznego, terrorystycznego muzułmanina, muzułmanki.

Ostatni materiał jest wpisem wraz z dołączonym wideo na Instagramie na profilu Mariusza Szczygła. Materiał audiowizualny zawiera spontaniczną, wesołą rozmowę dotyczącą jedzenia czy nauki języka polskiego przez obcokrajowca, natomiast tekst wpisu wskazuje na kontekst spotkania z muzułmanem przy wielkanocnym śniadaniu i <https://www.instagram.com/reel/Cq0jklAODvO/>:

Od lat wielkanocne śniadanie nie miało dla mnie większego znaczenia. Aż do dzisiaj, kiedy usiedliśmy przy jednym stole: muzułmanin czyli Omar, apostata wierzący w mądre energie czyli Damian i agnostyk czyli ja. Uczyliśmy Omara polskiego. Ma już pozwolenie na pracę. Dzięki Waszym datkom ma od pięciu dni gdzie mieszkać i w co się ubrać. Powiedziałem mu, że dla mnie jest bohaterem. Przeszedł Mur Polski (opowiedział dziś, jak to zrobił), koczował w lesie, mając butelkę wody i trochę daktyli, potem przeszedł przez areszt, ośrodek dla uchodźców w Przemyślu (tam wysyłamy paczki, bo głodują - wysłaliście już 130!), aż trafił do ośrodka w Dębaku pod Warszawą. Stamtąd miał być wywieziony do ośrodka na północy Polski, chyba... że przedstawi adres swojego pobytu w Warszawie. Odezwał się do @damianmaliszewski a ja do Was - i dziś mógł zjeść z nami śniadanie na Powiślu. Dziękujemy! Będziemy mu pomagać nadal. A tym, którzy chcieliby dowiedzieć się jakie przyczyny sprawiły, że Egipcjanin uciekł przez polsko-białoruską granicę, chcę powiedzieć, że poważne. Zaufajcie mi.

Autor wpisu pretekst świątecznego dnia wykorzystuje, by opisać sytuację imigrantów na polskiej granicy przez pryzmat konkretnej historii muzułmanina pochodzenia arabskiego. Takie przekazy dają odbiorcy szansę polubić tą konkretną osobę innego pochodzenia i wyznania, pozwalają nieco się z nim utożsamić i zrozumieć trud drogi imigranta.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w kwietniu 2023

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Publikacja została wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

ISBN 978-83-67941-13-6

9 788367 941136

ISBN 978-83-67941-11-2

